

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/8/2002

SAMPOCZUCIE POLAKÓW W 2001 ROKU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 2002

- Trzy piąte Polaków (61%) deklaruje zadowolenie z życia, a niemal jedna trzecia (31%) określa zadowolenie z całego swojego życia jako średnie. Tylko 7% respondentów nie jest zadowolonych ze swojej egzystencji.
- Podobnie jak w całej dekadzie lat dziewięćdziesiątych Polacy są w największym stopniu zadowoleni ze swojej rodziny - dzieci (93%) i małżeństwa (82%). Większość Polaków (67%) cieszy się również ze swojego miejsca zamieszkania, a co najmniej połowa - z przebiegu pracy zawodowej (56%) oraz stanu swojego zdrowia (51%). Materialne warunki życia w pełni zadowalają ponad jedną trzecią ankietowanych (34%). Tak jak w poprzednich latach nie satysfakcjonują Polaków osiągnięte dochody i własna sytuacja finansowa (13% w pełni zadowolonych, 58% niezadowolonych).
- W 2001 roku ponad połowa ankietowanych (56%) często lub bardzo często miała powody do zdenerwowania. Ponad jedna trzecia (36%) doświadczała uczucia zniechęcenia lub znużenia, a niemal taki sam odsetek badanych często czuł się bezradny (33%), często doświadczał poczucia lekceważenia przez władzę (33%). Ponad jedną czwartą respondentów (27%) często ogarniała wściekłość, nieco mniej osób (26%) często doświadczało odczuć depresyjnych. Długofalowa analiza „bilansu emocjonalnego” Polaków pozwala stwierdzić, że mimo wszystko obecne odczucia nie są najgorsze - w porównaniu z pierwszą połową lat dziewięćdziesiątych, a także końcem lat osiemdziesiątych średnie odsetki deklarowanych uczuć pozytywnych są wyższe.
- W warstwie społecznych diagnoz opinie są wyjątkowo pesymistyczne. Ponad połowa ankietowanych (51%) ocenia, że dominujące jest wśród Polaków poczucie niepewności jutra, lęk i obawa o to, co przyniesie przyszłość. Ponad jedna czwarta badanych (26%) uważa, że wśród osób z ich otoczenia przeważa niezadowolenie oraz brak wiary w możliwość poprawy sytuacji. O połowę mniejsza grupa (12%) dostrzega także wśród swoich znajomych lub kolegów apatię i rezygnację. Zaledwie 8% respondentów ocenia, że w ich otoczeniu nastroje nie są złe.

Miniony rok nie należał do najłatwiejszych. Trudna sytuacja gospodarcza i budżetowa, wysoka stopa bezrobocia, pogarszający się poziom życia wielu Polaków nie skłaniały do optymizmu. Czy sytuacja ta znalazła odzwierciedlenie w sferze indywidualnych doświadczeń i przeżyć Polaków? Jakich uczuć doznawaliście w minionym roku najczęściej, a jakie przeżycia były nam oszczędzone? Czy generalnie jesteście zadowoleni z życia i uważamy się za ludzi mających szczęście czy też przeciwnie - jesteście niezadowoleni ze swojej egzystencji i żyjemy w przekonaniu, że mamy pecha? W grudniu ubiegłego roku¹, podobnie jak we wcześniejszych latach, zapytaliśmy o to ankietowanych.

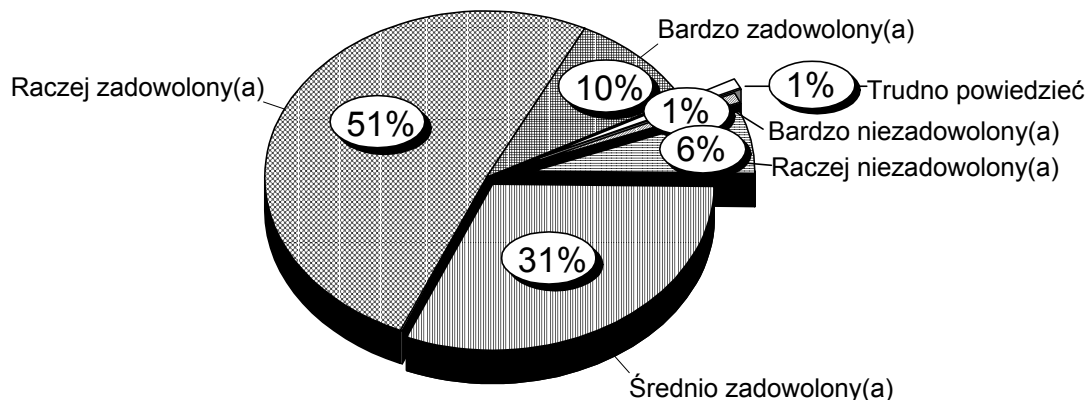
ZADOWOLENIE Z ŻYCIA W OGÓLNOŚCI

Trzy piąte Polaków (61%) jest usatysfakcjonowanych swoim życiem, jednak tylko jedna dziesiąta jest z niego bardzo zadowolona. Niemal jedna trzecia respondentów (31%) określa swoje zadowolenie z życia jako średnie. Jedynie 7% ankietowanych nie jest zadowolonych ze swej egzystencji, przy czym zdecydowanie większą grupę stanowią ci, którzy są raczej niezadowoleni z tego, jak wygląda ich życie.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (139) przeprowadzono w dniach 7-10 grudnia 2001 roku na liczącej 960 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY NA OGÓŁ JEST PAN(I) ZADOWOLONY(A) Z CAŁEGO ŻYCIA?

W stosunku do lat 1994 i 1997 zwiększył się odsetek osób zadowolonych ze swego życia. Jednak najwięcej Polaków odczuwających zadowolenie odnotowaliśmy w pierwszej połowie 1999 roku, obecnie zaś odsetek zadowolonych z życia jest nieco niższy niż wówczas.

Tabela 1

Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z całego życia?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XI 1994	I 1997	IV 1999	XII 2000	XII 2001
	w procentach				
Zadowolony(a)	53	54	64	60	61
Średnio zadowolony(a)	33	36	30	33	31
Niezadowolony(a)	12	8	6	6	7
Trudno powiedzieć	2	1	1	1	1

Poczucie zadowolenia z życia w największym stopniu związane jest z subiektywną oceną własnych warunków materialnych. Wiąże się także z osiąganymi dochodami w ich bardziej obiektywnym wymiarze. Jedna piąta badanych deklarujących mniejsze od średnich dochody przypadające na osobę w rodzinie jest niezadowolona ze swojego życia. Natomiast wśród respondentów o najwyższych dochodach odsetek zadowolonych jest zdecydowanie największy.

Tabela 2

Deklarowane dochody na jedną osobę	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z całego życia?			
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Do 275 zł	48	36	12	4
276 - 399 zł	50	43	7	0
400 - 549 zł	62	28	9	1
550 - 799 zł	60	34	7	0
Powyżej 799 zł	75	22	3	0

Zadowolenie z życia jest także w wyraźny sposób związane z poziomem wykształcenia. Zdecydowanie najczęściej wyrażają je respondenci z wyższym wykształceniem, natomiast do niezadowolonych częściej niż inni zaliczają się osoby najgorzej wykształcone.

Tabela 3

Wykształcenie	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z całego życia?			
	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Podstawowe	54	36	9	1
Zasadnicze zawodowe	53	38	8	1
Średnie	64	29	6	1
Wyższe	83	15	1	1

W przypadku ponad połowy badanych (53%) życiowy bilans zysków i strat wychodzi na zero - powodzenie życiowe i jego brak przeplatają się ze sobą i w ocenie ankietowanych ani sukcesy, ani klęski nie osiągają w ich życiu przewagi. Generalnie jednak nieco więcej jest Polaków zaliczających się do grona osób mających szczęście, niż tych, którzy mają poczucie, że są pechowcami. Mniej więcej co czwarty ankietowany (29%) uważa, że jest dzieckiem szczęścia, prawie co szósty (18%) określa się jako pechowiec.

Tabela 4

Czy może Pan(i) powiedzieć o sobie, że należy Pan(i) raczej do ludzi szczęśliwych czy też pechowych?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XI 1988	IV 1999	XII 1999	XII 2000	XII 2001
	w procentach				
Zaliczył(a)bym się do szczęśliwców	18	31	28	29	29
Określił(a)bym się jako pechowiec	16	17	16	17	18
Różnie bywa	65	52	56	54	53

W porównaniu z pomiarem z końca lat osiemdziesiątych wyraźnie wzrósł odsetek osób wierzących w swoje życiowe powodzenie. Także w tym wymiarze widać, że Polacy mieli najwięcej powodów do zadowolenia w pierwszej połowie 1999 roku - wówczas blisko jedna trzecia (31%) zaliczała się do osób, które mają szczęście. Pod koniec 1999 roku odsetek szczęśliwców nieco się zmniejszył i od tej pory utrzymuje się w zasadzie na tym samym poziomie. Wprawdzie obecnie liczba osób, które są przekonane, że mają pecha, jest największa, jednak odsetek zaliczających się do pechowców zmienia się tylko w nieznacznym stopniu.

Do szczęściarzy we własnym odczuciu najczęściej należą osoby młode (szczególnie do 24 roku życia), respondenci z wyższym wykształceniem, a także badani mieszkający w dużych miastach (powyżej 100 tys. ludności). Świadomości życiowego powodzenia sprzyja, co oczywiste, osiąganie ponadprzeciętnych dochodów, a jeszcze wyraźniej poczucie bezpieczeństwa w tej sferze, czyli dobra ocena własnych warunków materialnych. Poczucie wygranej na życiowej loterii wyraźnie częściej niż inni mają osoby pracujące na własny rachunek oraz kadra kierownicza i inteligencja.

W dzisiejszej Polsce stosunkowo najwięcej pechowców można spotkać wśród respondentów z wykształceniem podstawowym, w starszym wieku, a także wśród badanych osiągających najniższe dochody i źle oceniających własne warunki materialne. W grupach społeczno-zawodowych najwięcej osób uważających się za życiowych pechowców znajdujemy wśród bezrobotnych, rencistów, robotników niewykwalifikowanych oraz rolników.

Porównując dane z grudnia 1999 roku z wynikami sondaży realizowanych w następnych latach można stwierdzić, że - podobnie jak w 2000 roku - obecnie liczbę szczęśliwców i pechowców wyraźniej różnicuje poziom wykształcenia. W jeszcze większym stopniu niż w 1999 roku odsetek szczęściarzy i pechowców różnicuje miejsce zamieszkania - obecnie wśród mieszkańców największych miast znajdujemy wyraźnie więcej osób, które uważają się za szczęśliwe (wzrost z 33% do 42%), natomiast wśród mieszkańców wsi odsetek szczęśliwców nieznacznie się zmniejszył (z 23% do 21%). W tym okresie znaczenie zarówno poziomu dochodów, jak i subiektywnej oceny warunków materialnych nie uległo zmianie.

Także poczucie zagrożenia bezrobociem jest związane z tym, czy uznajemy się za szczęściarzy czy też za pechowców.

Tabela 5

Czy liczy się Pan (i) z możliwością utraty pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa)?	Czy może Pan(i) powiedzieć o sobie, że należy Pan(i) raczej do ludzi szczęśliwych czy też pechowych?		
	Zaliczył(a)bym się do szczęśliwców	Określił(a)bym się jako pechowiec	Różnie bywa
	w procentach		
Bardzo poważnie się z tym liczę	29	16	54
Raczej tak	27	13	61
Raczej nie	34	9	57
Nie, to mało prawdopodobne	39	8	52

ZADOWOLENIE Z RÓŻNYCH ASPEKTÓW ŻYCIA

Podobnie jak w całej dekadzie lat dziewięćdziesiątych Polacy w największym stopniu zadowoleni są ze swojej rodziny - dzieci i małżeństwa. Pod tym względem oceny ankietowanych niemal się nie zmieniają. Większość Polaków wyraża również zadowolenie ze swojego miejsca zamieszkania, a co najmniej połowa - z przebiegu pracy zawodowej i stanu swojego zdrowia.

Ponad dwie trzecie ankietowanych (67%) w pełni zadowala ich aktualne miejsce zamieszkania, natomiast 12% wyraża niezadowolenie. W porównaniu z rokiem ubiegłym nieco wzrósł odsetek osób jednoznacznie zadowolonych, jednakże w ciągu trzech lat minimalnie zwiększył się także odsetek nieusatysfakcjonowanych tym, gdzie i jak mieszkają.

Tabela 6

Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a):	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XI 1994	I 1997	IV 1999	XII 2000	XII 2001
	w procentach				
- ze swoich dzieci					
Zadowolony(a)	94	93	92	93	93
Średnio zadowolony(a)	4	5	6	5	4
Niezadowolony(a)	2	1	2	1	2
Trudno powiedzieć	0	0	1	0	1
- ze swego małżeństwa					
Zadowolony(a)	83	84	82	84	82
Średnio zadowolony(a)	11	10	10	10	9
Niezadowolony(a)	5	5	6	5	6
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	2
- ze swojego miejsca zamieszkania					
Zadowolony(a)	-	-	69	64	67
Średnio zadowolony(a)	-	-	20	23	21
Niezadowolony(a)	-	-	10	11	12
Trudno powiedzieć	-	-	1	1	0
- z przebiegu pracy zawodowej					
Zadowolony(a)	51	48	52	47	56
Średnio zadowolony(a)	30	35	32	33	26
Niezadowolony(a)	16	15	12	15	15
Trudno powiedzieć	4	3	4	5	3
- ze stanu swojego zdrowia					
Zadowolony(a)	-	-	49	48	51
Średnio zadowolony(a)	-	-	25	26	23
Niezadowolony(a)	-	-	26	25	25
Trudno powiedzieć	-	-	0	1	0
- z materialnych warunków bytu - mieszkania, wyposażenia itp.					
Zadowolony(a)	24	26	34	30	34
Średnio zadowolony(a)	36	38	37	42	37
Niezadowolony(a)	40	35	28	28	29
Trudno powiedzieć	0	1	1	1	1
- ze swoich dochodów i sytuacji finansowej					
Zadowolony(a)	9	12	14	12	13
Średnio zadowolony(a)	22	23	36	30	27
Niezadowolony(a)	68	65	48	57	58
Trudno powiedzieć	0	0	2	2	2

Ponad połowa ankietowanych (56%) jest w pełni usatysfakcjonowana przebiegiem swojej kariery zawodowej. Pod tym względem odsetek zupełnie zadowolonych jest najwyższy od 1994 roku (odkąd prowadzimy pomiar). Liczba niezadowolonych z pracy zawodowej w zasadzie od lat utrzymuje się na tym samym poziomie.

Połowa badanych (51%) jest zadowolona ze stanu swojego zdrowia. Mimo że jest to najwyższy od trzech lat odsetek wskazań, jednak wahania ocen w tym aspekcie są minimalne.

Najmniej satysfakcjonuje Polaków poziom ich życia - materialne warunki bytu, a przede wszystkim dochody i sytuacja finansowa.

Materialne warunki życia, takie jak mieszkanie, jego wyposażenie, posiadane urządzenia techniczne, w pełni zadowalają ponad jedną trzecią ankietowanych (34%). Nieco mniej osób (29%) wyraża niezadowolenie w tym względzie. W stosunku do 2000 roku odsetek zupełnie zadowolonych jest wyższy i dorównuje najlepszemu wynikowi z 1999 roku. Jest także wyższy niż w latach 1994 i 1997. W porównaniu z tym okresem obecnie odpowiednio mniej osób jest niezadowolonych z materialnych warunków swego bytu.

Podobnie jak w poprzednich latach Polaków nie zadowalają, generalnie rzecz biorąc, osiągnięte dochody i własna sytuacja finansowa. W grudniu 2001 roku ponad połowa (58%) nie była zadowolona ze swoich dochodów, a zadowoleni stanowili dwie piąte ogółu badanych, przy czym zaledwie 13% wyrażało pełne zadowolenie. Pod tym względem odczucia ankietowanych są obecnie lepsze niż w latach 1994 i 1997, jednak nie dorównują tym z roku 1999, kiedy to aż połowa ankietowanych słabiej lub mocniej wyrażała zadowolenie ze swoich dochodów i sytuacji finansowej.

SAMOPCZUCIE POLAKÓW W 2001 ROKU

Miniony rok nie przyniósł Polakom zbyt wielu powodów do zadowolenia. Złe nastroje społeczne i bardzo krytyczne oceny rządzących świadczą o wysokim poziomie frustracji, w jakiej żyła znaczna liczba Polaków. W 2001 roku ponad połowa ankietowanych (56%) często lub bardzo często - według własnych deklaracji - miała powody do zdenerwowania. Ponad jedna trzecia respondentów (36%) doświadczała uczucia zniechęcenia lub znużenia,

a nieco mniejszy odsetek (33%) często czuł się bezradny. Taka sama liczba badanych (33%) często lub bardzo często miała poczucie lekceważenia przez władzę. Nieco mniejszą grupę (27%) często ogarniała wściekłość. Ponad jedna czwarta ankietowanych (26%) często była w depresji, czuła się nieszczęśliwa.

Z drugiej strony jednakże nie brakowało w minionym roku odczuć pozytywnych - dwie piąte respondentów (40%) często odczuwało zadowolenie, że coś się udało, powiodło im się w życiu. Ponad jednej trzeciej badanych (34%) towarzyszyło poczucie bezpieczeństwa - świadomość, że wszystko w ich życiu układa się dobrze. Taki sam odsetek ankietowanych doświadczał uczucia dumy ze swoich osiągnięć.

Tabela 7

Jak często w ciągu minionego roku doznawał(a) Pan(i) następujących uczuć:	Bardzo często	Często	Rzadko	Prawie wcale, wcale
	w procentach			
- był(a) Pan(i) zdenerwowany(a), rozdrażniony(a)	11	45	37	7
- był(a) Pan(i) zadowolony(a), bo coś się udało, powiodło się w życiu	3	37	49	11
- poczuł(a) Pan(i) pewność, że wszystko układa się dobrze	3	31	49	17
- czuł(a) się Pan(i) zniechęcony(a), znużony(a)	4	32	50	14
- był(a) Pan(i) dumny(a) ze swoich osiągnięć	3	31	49	17
- był(a) Pan(i), szczególnie czymś zaniepokojony(a), zainteresowany(a), podekscytowany(a)	4	32	47	17
- czuł(a) się Pan(i) bezradny(a)	6	27	47	20
- czuł(a) się Pan(i) jako obywatel(ka) wyraźnie lekceważony(a) przez władzę	7	26	30	37
- ogarniała Pana(ia) wściekłość, miał(a) Pan(i) ochotę, aby wszystko rozwalić	7	20	40	32
- czuł(a) się Pan(i) nieszczęśliwy(a), był(a) Pan(i) w depresji	5	21	46	28

Samopoczucie Polaków w minionym roku tylko minimalnie różni się od odczuć deklarowanych rok wcześniej. Mimo że zmiany są nieznaczne (poza wyjątkami), ogólnie można powiedzieć, że odsetki osób doznających pozytywnych odczuć pozostały bez zmian lub się zmniejszyły, natomiast częściej deklarowano odczucia negatywne. W dostrzegalnym stopniu zmniejszył się odsetek badanych mających poczucie, że wszystko układa się dobrze, wzrosła natomiast liczba osób nieszczęśliwych, często doświadczających odczuć depresyjnych. Jednakże w minionym roku relatywnie najbardziej wzrósł odsetek respondentów często odczuwających podekscytowanie lub zaciekawienie.

Długofalowa analiza „bilansu emocjonalnego” Polaków pozwala stwierdzić, że mimo wszystko obecne odczucia nie są najgorsze. W porównaniu z pierwszą połową lat dziewięćdziesiątych, a także końcem lat osiemdziesiątych średnie odsetki (z ostatnich trzech lat) deklarowanych uczuć pozytywnych są wyższe. Jeśli chodzi o samopoczucie Polaków, najgorszy był rok 1991 - wówczas w największym stopniu czuliśmy się zniechęceni, znużeni i nieszczęśliwi, najczęściej towarzyszyły nam odczucia depresyjne, relatywnie często byliśmy zdenerwowani, rozdrażnieni bądź wściekli, najczęściej w całym analizowanym okresie mieliśmy poczucie lekceważenia przez władzę. Natomiast najrzadziej (poza uczuciem dumy z własnych osiągnięć) doznawaliśmy odczuć o charakterze pozytywnym.

Dziesięć lat później odsetek osób zadowolonych z tego, że coś im się w życiu udało, był jednym z najwyższych w całym analizowanym okresie, podobnie jak odsetek respondentów mających powody do zaciekawienia, szczególnego czymś zainteresowania lub podekscytowania. W 2001 roku (podobnie jak w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych i na początku następnej dekady) najmniej Polaków w analizowanym czternastoleciu deklarowało, że było rozdrażnionych lub zdenerwowanych, relatywnie mało było także znużonych lub zniechęconych. Można zatem powiedzieć, że ostatnie lata, mimo wielu trudności, są dla Polaków ciekawe i w większym stopniu niż pierwsza połowa minionej dekady stwarzają możliwości osiągnięcia indywidualnego sukcesu.

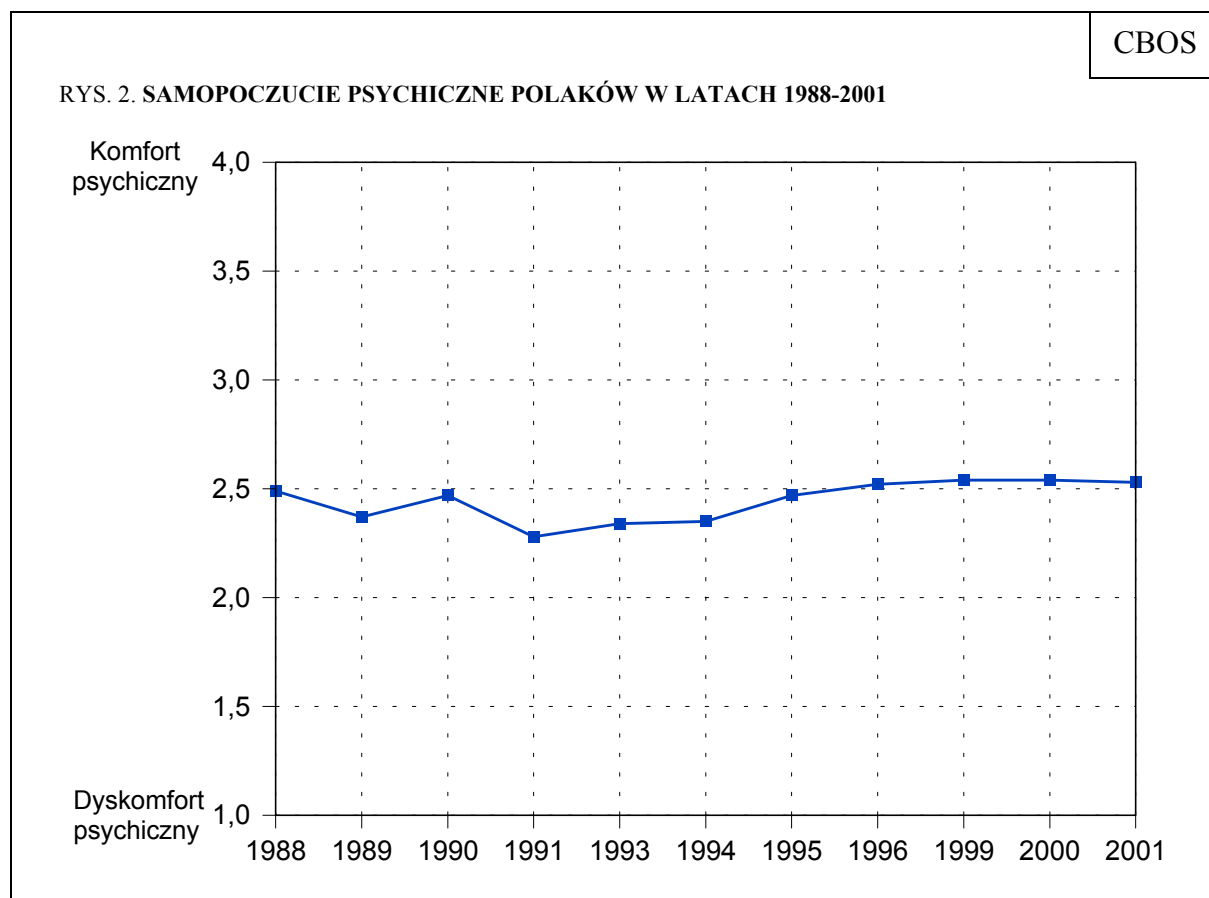
Tabela 8

Doznawane uczucia	Odpowiedzi „bardzo często” i „często” w poszczególnych latach										
	1988	1989	1990	1991	1993	1994	1995	1996	1999	2000	2001
	w procentach										
Duma z własnych osiągnięć	28	24	31	45	32	32	25	28	34	33	33
Zadowolenie, że coś się w życiu udało	34	29	32	21	22	24	32	38	41	40	40
Poczucie, że wszystko układa się dobrze	37	28	29	15	20	22	30	36	37	36	33
Depresja, uczucie bycia nieszczęśliwym	34	36	31	45	32	32	27	28	23	23	26
Bezradność	31	34	26	34	39	39	30	29	33	32	33
Wściekłość	-	41	33	40	32	36	28	27	31	27	27
Zniechęcenie, znużenie	55	59	52	62	49	49	43	41	37	38	36
Rozdrażnienie, zdenerwowanie	72	70	67	69	64	64	59	56	55	55	56
Zaciekawienie, podekscytowanie	35	35	36	26	24	26	-	31	33	32	36
Poczucie lekceważenia przez władzę	32	30	28	39	26	29	-	18	32	35	33

Zagrożenie bezrobociem wyraźnie wpływa na doznawane odczucia. Respondenci poważnie liczący się z możliwością utraty pracy *in minus* bilansują swoje życie emocjonalne w 2001 roku - często lub bardzo często odczuwali zdenerwowanie i rozdrażnienie (71%), ponad połowa często była zniechęcona i znużona (53%) lub doznawała poczucia bezradności (51%). Ankietowani obawiający się utraty pracy częściej niż pozostali twierdzą, że w minionym roku czuli się nieszczęśliwi, byli w depresji (33%) lub ogarniała ich wściekłość (34%). Wyraźnie rzadziej natomiast ich udziałem były odczucia pozytywne. W sumie respondenci liczący się z możliwością utraty pracy mieli wyraźnie mniej niż pozostali powodów do tego, by doświadczać zadowolenia z życia.

Ogólnie rzecz biorąc, samopoczucie Polaków w 2001 roku nie było ani lepsze, ani gorsze niż rok czy dwa lata wcześniej, nie różniło się także od stanu emocji deklarowanego w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych. Natomiast jest ono wyraźnie lepsze niż w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych - na początku okresu przemian. W porównaniu

z rokiem 2000 syntetyczny wskaźnik samopoczucia psychicznego Polaków² niemal zupełnie się nie zmienił, natomiast jest wyższy niż w latach 1991-1994.

DIAGNOZA ODCZUĆ SPOŁECZNYCH

Badania sondażowe już wielokrotnie pokazywały skłonność Polaków do postrzegania sytuacji innych ludzi w Polsce jako gorszej niż własna sytuacja życiowa. Prawdopodobnie tę potwierdza także ostatni sondaż. Ponad połowa ankietowanych (51%) ocenia, że uczuciem dominującym wśród Polaków jest poczucie niepewności jutra, lęk i obawa o to, co przyniesie przyszłość. Ponad jedna czwarta respondentów (26%) uważa, że wśród osób z ich otoczenia

---

² Dla dziewięciu wymiarów (pominięto „poczucie lekceważenia przez władzę”) obliczono średnią nasilenia doświadczanych emocji mierzoną na skali od 1 do 4, na której „1” oznaczało dyskomfort psychiczny, definiowany jako deklarowanie częstych doznań negatywnych, a „4” - komfort psychiczny określony przez częste występowanie emocji pozytywnych.

przeważa niezadowolenie oraz brak wiary w możliwość poprawy sytuacji. O połowę mniejsza grupa (12%) dostrzega także wśród swoich znajomych lub kolegów apatię i rezygnację. Zaledwie 8% badanych ocenia, że w ich otoczeniu nastroje nie są złe - przeważa poczucie, że jest trochę lepiej, niż było, lub przynajmniej panuje wiara, że będzie lepiej.

Tabela 9

Jak ocenił(a)by Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, obecne nastroje wśród ludzi, z którymi styka się Pan(i) na co dzień w zakładzie pracy, środowisku zamieszkania? Które z następujących określić najlepiej to oddaje?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XI 1988	XI 1989	XII 1999	XII 2000	XII 2001
	w procentach				
Pewne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej	2	7	3	4	3
Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej	14	22	8	7	5
Apatia, rezygnacja, pogodzenie się z losem	17	11	15	11	12
Lęk, obawa, co przyniesie przyszłość, niepewność jutra	42	40	49	48	51
Ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę	22	7	22	23	26
Określił(a)bym to inaczej	1	3	1	1	0
Trudno powiedzieć	4	9	2	6	3

Obecne diagnozy należą do najbardziej pesymistycznych w całym analizowanym okresie. Odsetek osób sądzących, że w ich otoczeniu panuje przede wszystkim lęk i obawa o to, co przyniesie przyszłość, jest najwyższy. Największa jest także liczba respondentów określających nastroje społeczne nieco mniej ostro i będących zdania, że wśród Polaków dominuje niezadowolenie i brak wiary w jakąkolwiek poprawę. Natomiast oceny stanu odczuć pozytywnych są obecnie najniższe.

Opinie na temat lęku i poczucia niepewności, w jakim żyje polskie społeczeństwo, najczęstsze są, co ciekawe, wśród osób zadowolonych z życia (zarówno „bardzo”, jak i „raczej”), a także średnio zadowolonych. Osobom, które nie są usatysfakcjonowane własnym życiem, nieco bardziej doskwiera ogólne niezadowolenie i brak nadziei na poprawę sytuacji niż lęk i obawy o przyszłość.

Tabela 10

Jak ocenił(a)by Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, obecne nastroje wśród ludzi, z którymi styka się Pan(i) na co dzień w zakładzie pracy, środowisku zamieszkania? Które z następujących określeń najlepiej to oddaje?	Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z całego życia*?		
	Bardzo zadowolony(a) i raczej zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Bardzo niezadowolony(a) i raczej niezadowolony(a)
	w procentach		
Pewne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej	3	2	1
Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej	7	3	2
Apatia. rezygnacja, pogodzenie się z losem	13	9	13
Lęk, obawa, co przyniesie przyszłość, niepewność jutra	52	53	36
Ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę	23	31	40
Określił(a)bym to inaczej	1	0	1
Trudno powiedzieć	2	3	7
Pominięto „trudno powiedzieć”			

★

★

★

W ocenach samopoczucia Polaków można dostrzec charakterystyczny dualizm. W warstwie społecznych diagnoz opinie ankietowanych są wyjątkowo pesymistyczne. Ponad połowa uważa, że wśród Polaków dominują postawy lękowe i obawy o najbliższą przyszłość, ponad jedna czwarta zauważa w swoim otoczeniu przede wszystkim niezadowolenie i brak wiary w możliwość poprawy sytuacji. Pesymizm tych diagnoz jest bardziej jednoznaczny niż w końcu lat osiemdziesiątych, jeszcze przed zapoczątkowaniem zmian ustrojowych.

Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę odczucia doświadczane przez respondentów oraz oceny różnych aspektów ich życia, sytuacja nie wygląda aż tak źle. Zarówno poziom zadowolenia z życia w ogólności, jak i poziom zadowolenia z poszczególnych jego aspektów nie jest niski, a w większości analizowanych wymiarów wyższy niż w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych. Również doświadczane w minionym roku odczucia nie wyglądają

najgorzej. W 2001 roku Polacy w największym stopniu w całym analizowanym okresie odczuwali zadowolenie z odnoszonych indywidualnie sukcesów, najwięcej respondentów miało powody do szczególnego zaciekawienia, zainteresowania lub podekscytowania. Można powiedzieć, że w 2001 roku Polacy byli dość spokojni, a przynajmniej w mniejszym stopniu niż w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych skorzy do zdenerwowania i irytacji. Relatywnie rzadziej doświadczali także zniechęcenia lub znużenia.

Ten dualizm ocen - z jednej strony relatywnie nie najgorsze oceny własnego życia, a z drugiej głęboki pesymizm w analizach dotyczących otoczenia i innych ludzi - jest obecnie najbardziej wyraźny w całym analizowanym czternastoleciu.

Opracował

Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) z **całego życia**?

(%)

	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	61	31	7	1	960
Płeć					
Meżczyźni	66	28	5	1	458
Kobiety	57	35	8	0	502
Wiek					
18-24 lat	74	22	4	0	148
25-34	66	27	5	2	173
35-44	55	36	8	2	188
45-54	61	35	4	0	197
55-64	64	28	6	2	95
65 lat i więcej	49	38	14	0	158
Miejsce zamieszkania					
Wies	58	37	4	1	352
Miasto do 20 tys.	58	34	7	1	113
20-100 tys.	61	28	10	1	187
101-500 tys.	64	28	7	1	190
501 tys.i więcej mieszk.	68	24	8	1	118
Wykształcenie					
Podstawowe	54	36	9	1	246
Zasadnicze zawodowe	53	38	8	1	263
Średnie	64	29	6	1	333
Wyższe	83	15	1	1	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	81	19	0	0	66
Prac.umysł.niż.szczebla	72	21	6	0	72
Pracownicy fiz.- umysł.	75	21	2	2	95
Robotnicy wykwalifikowani	70	25	3	1	78
Robotnicy niewykwalifik.	59	31	11	0	38
Rolnicy	44	47	3	6	48
Pracujący na własny rach.	72	28	0	0	54
Bierni zawodowo					
Renciści	49	40	9	2	111
Emeryci	55	35	10	0	186
Uczniowie i studenci	68	28	3	0	80
Bezrobotni	43	41	15	1	97
Gospodynie domowe i inni	50	36	12	2	32
Pracuje w:					
inst. państw. publicznej	74	21	5	1	139
społce właścicieli					
prywatnych i państwa	66	32	1	2	80
sekt. pryw. poza rolnict.	75	22	3	0	201
prywatnym gosp. rolnym	48	44	3	5	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	48	36	12	4	142
276-399	50	43	7	0	123
400-549	62	28	9	1	148
550-799	60	34	7	0	152
Powyżej 799 zł	75	22	3	0	202
Ocena własnych war. mater.					
Złe	43	42	13	2	341
Średnie	64	30	5	1	394
Dobre	82	18	1	0	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	59	30	9	2	46
Raz w tygodniu	60	34	6	0	452
1-2 razy w miesiącu	60	32	5	3	174
Kilka razy w roku	63	27	9	1	199
W ogóle nie uczestniczy	65	27	8	1	88
Poglądy polityczne					
Lewica	68	27	5	0	290
Centrum	63	32	4	1	270
Prawica	67	26	7	0	180
Trudno powiedzieć	44	42	11	2	217

Tabela 2. Czy może Pan(i) powiedzieć o sobie, że należy Pan(i) raczej do ludzi szczęśliwych czy też pechowych? 1 - Zaliczył(a)bym się do szczęśliwców; 2 - Określił(a)bym się jako pechowiec; 3 - Różnie bywa

	(%)			
	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	29	18	53	960
Płeć				
Mężczyźni	32	14	54	458
Kobiety	27	21	52	502
Wiek				
18-24 lat	40	15	45	148
25-34	35	9	56	173
35-44	27	16	57	188
45-54	23	24	52	197
55-64	32	19	49	95
65 lat i więcej	21	22	56	158
Miejsce zamieszkania				
Wies	21	19	60	352
Miasto do 20 tys.	32	21	47	113
20-100 tys.	27	17	56	187
101-500 tys.	39	16	45	190
501 tys. i więcej mieszk.	42	12	46	118
Wykształcenie				
Podstawowe	22	29	49	246
Zasadnicze zawodowe	19	21	60	263
Średnie	35	12	53	333
Wyższe	50	2	48	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	51	3	46	66
Prac.umysł.hiz.szczębia	33	9	58	72
Pracownicy fiz.-umysł.	27	13	60	95
Robotnicy wykwalifikowani	23	11	66	78
Robotnicy niewykwalifik.	25	27	48	38
Rolnicy	17	20	64	48
Pracujący na własny rach.	53	13	34	54
Bierni zawodowo				
Rencisci	19	29	52	111
Emeryci	24	19	56	186
Uczniowie i studenci	40	15	45	80
Bezrobotni	26	32	42	97
Gospodynie domowe i inni	29	8	62	32
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	30	15	55	139
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	35	6	58	80
sekt. pryw. poza rolnict.	37	12	50	201
prywatnym gosp. rolnym	20	20	60	54
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	15	25	59	142
276-399	23	26	50	123
400-549	26	19	55	148
550-799	28	20	52	152
Powyżej 799 zł	45	7	48	202
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	29	55	341
Średnie	26	15	59	394
Dobre	54	6	41	224
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	18	26	57	46
Raz w tygodniu	25	18	58	452
1-2 razy w miesiącu	38	19	43	174
Kilka razy w roku	33	19	48	199
W ogóle nie uczestniczy	33	8	58	88
Poglądy polityczne				
Lewica	30	19	51	290
Centrum	31	12	57	270
Prawica	38	15	47	180
Trudno powiedzieć	19	25	56	217

Tabela 3. Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze **stanu swojego zdrowia?** (%)

	Zadowolony(a)	Średnio zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	23	25	0	959
Płeć					
Meżczyźni	57	19	24	0	458
Kobiety	46	27	27	0	501
Wiek					
18-24 lat	84	11	4	0	147
25-34	67	22	11	0	173
35-44	54	26	20	0	188
45-54	39	27	34	0	197
55-64	36	30	33	0	95
65 lat i więcej	25	23	52	1	158
Miejsce zamieszkania					
Wies	49	25	26	0	352
Miasto do 20 tys.	52	21	26	0	113
20-100 tys.	56	19	25	0	186
101-500 tys.	50	23	26	0	190
501 tys.i więcej mieszk.	52	26	21	1	118
Wykształcenie					
Podstawowe	38	21	41	0	246
Zasadnicze zawodowe	53	23	24	0	263
Średnie	55	25	20	0	332
Wyzsze	64	23	12	0	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	66	22	12	0	66
Prac.umysł.niz.szczebła	64	28	8	0	72
Pracownicy fiz.- umysł.	64	24	12	1	95
Robotnicy wykwalifikowani	63	21	16	0	78
Robotnicy niewykwalifik.	60	26	13	0	38
Rolnicy	32	44	24	0	48
Pracujący na własny rach.	78	13	8	0	54
Bierni zawodowo					
Renciści	10	15	74	1	111
Emeryci	32	27	41	0	186
Uczniowie i studenci	82	13	5	0	79
Bezrobotni	60	25	15	0	97
Gospodynie domowe i inni	53	23	24	0	32
Pracuje w:					
inst. państw. publicznej	60	26	14	0	139
społce właścicieli					
prywatnych i państwa	65	22	12	0	80
sekt. pryw. poza rolnict.	68	21	10	0	201
prywatnym gosp. rolnym	33	42	26	0	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	46	23	31	0	142
276-399	47	24	28	0	123
400-549	43	23	34	1	148
550-799	48	22	30	0	152
Powyżej 799 zł	59	24	17	0	202
Ocena własnych war. mater.					
Złe	42	23	34	0	341
Średnie	53	21	26	0	393
Dobre	64	26	11	0	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	51	20	29	0	46
Raz w tygodniu	50	25	24	0	451
1-2 razy w miesiącu	54	21	25	0	174
Kilka razy w roku	53	22	24	1	199
W ogóle nie uczestniczy	48	19	32	0	88
Poglądy polityczne					
Lewica	49	21	29	0	289
Centrum	56	26	18	0	270
Prawica	59	19	22	0	180
Trudno powiedzieć	42	26	32	1	217

Tabela 4. Jak często w ciągu minionego roku był(a) Pan(i) zadowolony(a), bo coś się udało, powiodło się w życiu? (%)

	Bardzo często	Często	Rzadko	Wcale	Liczba osób
Ogółem	3	37	49	11	957
Płeć					
Mężczyźni	3	39	47	11	457
Kobiety	3	35	52	11	500
Wiek					
18-24 lat	6	52	41	1	148
25-34	3	46	45	6	173
35-44	3	35	51	11	188
45-54	3	30	54	14	197
55-64	3	35	49	13	94
65 lat i więcej	0	24	56	20	157
Miejsce zamieszkania					
Wieś	3	30	57	11	351
Miasto do 20 tys.	2	36	51	11	113
20-100 tys.	3	34	49	15	186
101-500 tys.	4	46	40	10	190
501 tys. i więcej mieszk.	3	47	44	6	118
Wykształcenie					
Podstawowe	2	24	59	15	245
Zasadnicze zawodowe	3	30	53	14	262
Średnie	3	44	45	8	332
Wyższe	3	61	33	3	116
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	3	62	35	0	66
Prac. umysł. niż. szczebla	0	38	55	7	72
Pracownicy fiz.- umysł.	2	49	42	7	95
Robotnicy wykwalifikowani	6	37	47	10	78
Robotnicy niewykwalifik.	4	36	41	18	38
Rolnicy	3	24	54	18	48
Pracujący na własny rach.	4	55	36	5	54
Bierni zawodowo					
Renciści	1	21	59	19	110
Emeryci	1	28	56	15	185
Uczniowie i studenci	6	50	43	0	80
Bezrobotni	2	26	59	13	96
Gospodynie domowe i inni	8	37	45	11	32
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	2	50	40	8	139
społce właścicieli					
prywatnych i państwa	4	38	48	10	80
sekt. pryw. poza rolnict.	4	45	44	7	201
prywatnym gosp. rolnym	0	28	56	16	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	2	21	57	20	142
276-399	2	33	52	13	123
400-549	2	31	55	12	148
550-799	3	37	48	12	151
Powyżej 799 zł	3	51	39	7	201
Ocena własnych war. mater.					
Złe	1	22	59	18	339
Średnie	3	38	51	8	394
Dobre	5	58	32	5	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	2	31	52	15	46
Raz w tygodniu	3	33	52	12	451
1-2 razy w miesiącu	3	42	45	10	173
Kilka razy w roku	4	37	48	10	199
W ogóle nie uczestniczy	0	47	46	6	87
Poglądy polityczne					
Lewica	4	38	49	9	289
Centrum	3	45	43	9	269
Prawica	2	38	49	11	180
Trudno powiedzieć	1	24	59	16	216

Tabela 5. Jak często w ciągu minionego roku był(a) Pan(i) zdenerwowany(a),
rozdrażniony(a)? (%)

	Bardzo często	Często	Rzadko	Wcale	Liczba osób
Ogółem	11	45	37	7	959
Płeć					
Mężczyźni	11	43	38	9	458
Kobiety	12	47	36	5	501
Wiek					
18-24 lat	8	46	39	7	148
25-34	13	45	37	4	173
35-44	10	48	36	6	188
45-54	15	50	30	5	197
55-64	7	37	47	9	94
65 lat i więcej	12	38	39	11	158
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	48	38	6	351
Miasto do 20 tys.	9	43	39	9	113
20-100 tys.	12	44	34	9	187
101-500 tys.	16	38	40	6	190
501 tys. i więcej mieszk.	13	49	32	7	118
Wykształcenie					
Podstawowe	13	44	36	7	246
Zasadnicze zawodowe	14	46	34	6	262
Średnie	8	49	36	7	332
Wyższe	12	33	46	9	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	10	45	41	4	66
Prac. umysł. niż. szczebla	6	50	39	4	72
Pracownicy fiz.-umysł.	15	45	32	8	95
Robotnicy wykwalifikowani	3	46	36	14	78
Robotnicy niewykwalifik.	25	35	40	0	38
Rolnicy	0	55	36	9	48
Pracujący na własny rach.	13	50	31	7	54
Bierni zawodowo					
Renciści	14	44	37	5	110
Emeryci	10	38	43	9	186
Uczniowie i studenci	8	50	40	2	80
Bezrobotni	22	47	25	6	97
Gospodynie domowe i inni	2	48	34	16	32
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	9	44	36	11	139
społec. właścicieli					
prywatnych i państwa	8	47	41	4	80
sekt. prywat. poza rolnict.	14	45	35	6	201
prywatnym gosp. rolnym	0	55	38	6	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	12	54	28	6	142
276-399	16	46	33	5	123
400-549	10	52	33	5	148
550-799	15	38	39	8	152
Powyżej 799 zł	9	36	43	12	202
Ocena własnych war. mater.					
Złe	18	53	25	4	341
Średnie	8	45	41	6	394
Dobre	7	34	46	13	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	18	39	39	5	46
Raz w tygodniu	10	45	38	7	452
1-2 razy w miesiącu	8	48	38	7	174
Kilka razy w roku	14	47	31	8	199
W ogóle nie uczestniczy	18	39	38	5	88
Poglądy polityczne					
Lewica	11	46	34	8	289
Centrum	11	47	36	6	270
Prawica	10	39	44	7	180
Trudno powiedzieć	13	46	36	6	216

Tabela 6. Jak często w ciągu minionego roku **czuł(a) się Pan(i) zniedożywiony(a),
znużony(a)?**

(%)

	Bardzo często	Często	Rzadko	Wcale	Liczba osób
Ogółem	4	32	50	14	959
Płeć					
Mężczyźni	4	29	51	16	458
Kobiety	4	35	50	11	501
Wiek					
18-24 lat	1	15	67	17	148
25-34	4	34	54	8	173
35-44	3	32	52	13	188
45-54	8	40	38	15	197
55-64	2	30	53	14	94
65 lat i więcej	6	37	42	15	158
Miejsce zamieszkania					
Wieś	4	32	53	12	351
Miasto do 20 tys.	1	37	48	14	113
20-100 tys.	6	34	42	19	187
101-500 tys.	5	30	52	14	190
501 tys. i więcej mieszk.	5	30	54	11	118
Wykształcenie					
Podstawowe	6	35	47	13	246
Zasadnicze zawodowe	5	36	46	14	262
Średnie	3	31	53	12	332
Wyższe	2	21	58	20	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	0	26	65	10	66
Prac. umysł. niż. szczebla	3	29	48	20	72
Pracownicy fiz.-umysł.	4	26	58	12	95
Robotnicy wykwalifikowani	0	45	40	15	78
Robotnicy niewykwalifik.	14	32	48	6	38
Rolnicy	0	38	49	13	48
Pracujący na własny rach.	3	33	44	20	54
Bierni zawodowo					
Renciści	6	42	40	11	110
Emeryci	5	31	49	16	186
Uczniowie i studenci	0	18	71	11	80
Bezrobotni	12	35	42	11	97
Gospodynie domowe i inni	0	25	55	20	32
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	0	29	57	14	139
społec. właścicieli					
prywatnych i państwa	5	33	50	12	80
sekt. prywat. poza rolnict.	4	32	48	16	201
prywatnym gosp. rolnym	0	39	49	11	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	9	40	39	12	142
276-399	6	30	48	16	123
400-549	4	43	43	11	148
550-799	5	36	49	9	152
Powyżej 799 zł	2	24	57	17	202
Ocena własnych war. mater.					
Złe	8	47	36	8	341
Średnie	2	27	55	16	394
Dobre	1	18	63	18	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	9	39	43	9	46
Raz w tygodniu	4	32	52	12	452
1-2 razy w miesiącu	1	35	49	15	174
Kilka razy w roku	4	30	50	16	199
W ogóle nie uczestniczy	9	30	45	16	88
Poglądy polityczne					
Lewica	4	32	49	15	289
Centrum	3	32	53	12	270
Prawica	5	26	56	14	180
Trudno powiedzieć	5	38	44	13	216

Tabela 7. Jak często w ciągu minionego roku **czuł(a) się Pan(i) jako obywatel(ka) wyraźnie lekceważony(a) przez władzę?**

(%)

	Bardzo często	Często	Rzadko	Wcale	Liczba osób
Ogółem	7	26	30	37	957
Płeć					
Mężczyźni	6	27	30	37	456
Kobiety	7	25	31	37	501
Wiek					
18-24 lat	4	35	23	38	148
25-34	10	32	40	18	173
35-44	5	25	33	37	188
45-54	10	24	32	33	196
55-64	6	17	23	54	94
65 lat i więcej	4	20	25	52	158
Miejsce zamieszkania					
Wieś	5	21	32	42	351
Miasto do 20 tys.	8	22	30	39	113
20-100 tys.	7	30	27	36	185
101-500 tys.	8	26	33	33	190
501 tys. i więcej mieszk.	9	37	26	28	118
Wykształcenie					
Podstawowe	3	27	26	44	246
Zasadnicze zawodowe	9	21	34	36	261
Średnie	7	28	29	36	332
Wyższe	6	30	39	26	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	7	36	34	23	66
Prac. umysł. niż. szczebla	9	27	36	28	72
Pracownicy fiz.-umysł.	12	30	26	32	95
Robotnicy wykwalifikowani	5	31	38	26	77
Robotnicy niewykwalifik.	0	26	40	34	38
Rolnicy	0	16	36	48	48
Pracujący na własny rach.	4	33	31	32	54
Bierni zawodowo					
Renciści	9	16	29	45	110
Emeryci	4	20	24	52	186
Uczniowie i studenci	6	39	24	31	80
Bezrobotni	11	31	27	31	97
Gospodynie domowe i inni	3	13	48	36	32
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	7	21	34	38	138
społec. właścicieli					
prywatnych i państwa	9	41	32	18	80
sekt. prywat. poza rolnict.	6	33	32	30	201
prywatnym gosp. rolnym	0	22	30	48	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	10	34	24	32	142
276-399	8	19	32	41	123
400-549	7	34	24	36	147
550-799	7	23	35	35	152
Powyżej 799 zł	4	28	30	38	201
Ocena własnych war. mater.					
Złe	10	32	27	31	341
Średnie	6	23	32	39	392
Dobre	2	22	32	43	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	14	18	23	45	46
Raz w tygodniu	7	22	33	39	451
1-2 razy w miesiącu	4	28	30	38	174
Kilka razy w roku	6	33	28	33	199
W ogóle nie uczestniczy	10	29	28	32	88
Poglądy polityczne					
Lewica	7	30	28	35	289
Centrum	6	26	35	32	270
Prawica	7	25	34	34	180
Trudno powiedzieć	6	21	25	48	215